

Odpowiedzialność międzynarodowa - wprowadzenie

Michał Małaszkiwicz Katedra Prawa Międzynarodowego i
Europejskiego UW

sądy międzynarodowe,
trybunały arbitrażowe,
systemy rozstrzygania sporów

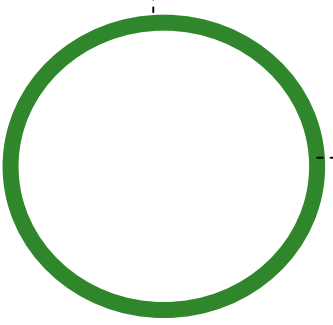
Organizacje międzynarodowe
(rządowe) GO's powszechne

Akty jednostronne

Organizacje międzynarodowe
(rządowe) GO's regionalne

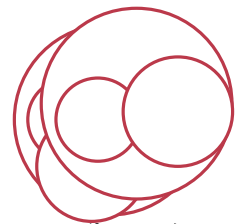
Uchwały prawotwórcze
organizacji
międzynarodowych

Umowy
międzynarodowe
zwyczaj

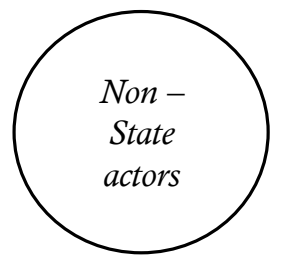
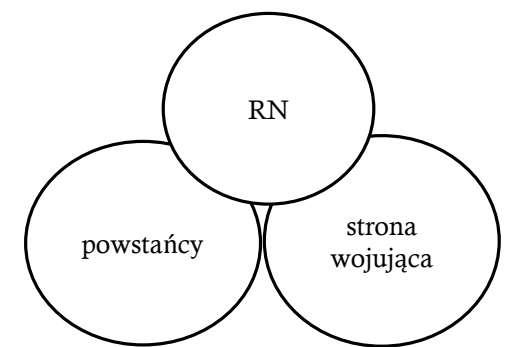

sądy krajowe

osoby prawne (j. org) prawa
krajowego w tym
międzynarodowe organizacje
pozarządowe (NGO's)

Inne kategorie podmiotów

Odpowiedzialność w prawie międzynarodowym

system zdecentralizowany

Artykuły KPM o odpowiedzialności państw z 2001 r.)
(*Draft Articles Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*)

odpowiedzialność państw

odpowiedzialność jednostek (art. 58 KPM)

Międzynarodowe prawo karne

odpowiedzialność organizacji międzynarodowych (art. 57 KPM)

Artykuły KPM o odpowiedzialności organizacji międzynarodowych z 2011 r. (*Draft articles on the responsibility of international organizations*)

WOBEC KOGO?

lex specialis (art. 55 KPM)

UE

kompetencje RB ONZ na podstawie Rozdziału VII KNZ

system WTO

EKPC

ICSID (MCRSI)

umowy BIT

prawo dyplomatyczne

Wyrok MTS w sprawie militarnych i paramilitarnych aktywności w Nikaragui

Wyrok MTS w sprawie zakładników amerykańskich w Teheranie

Wyrok STSM w sprawie fabryki chorzowskiej

Wyrok MTS w sprawie incydentu w cieśninie Korfu

Odpowiedzialność w prawie międzynarodowym przesłanki

Art. 2 KPM - przesłanki

także działania *ultra vires* (art. 7 KPM)

**PRZYPISANIE
PAŃSTWU**

**NARUSZENIE
NORMY PRAWA
MIĘDZYNARODO
WEGO**

działanie

zaniechanie,
brak
należytej
staranności

Wyrok
MTS w
sprawie
Korfu

organy
państwa
(wg prawa
krajowego)

+ sytuacja
braku
efektywnej
władzy (art. 9
KPM)

ruchy
powstańcze
art. 10 KPM

organy
pozostawione
do dyspozycji
art. 6 KPM

legislatywa

egzekutywa

sądy

JST

państwa
federalne

jednostki (org)
którym
powierzono
funkcje
publiczne (art.
5 KPM)

jednostki (org)
kontrolowane
przez państwo
(art. 8 KPM)

Wyrok MTS w
sprawie
Nikaragui

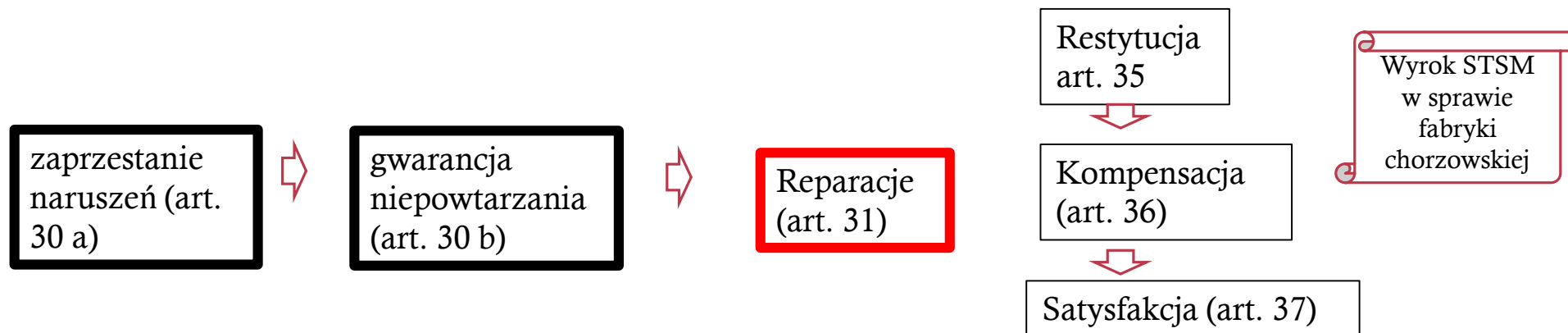
jednostki (org)
których
działania
państwo
zaakceptowało
(art. 11 KPM)

Wyrok MTS w
sprawie
zakładników
amerykańskich
w Teheranie

niezależnie od charakteru normy PMP (art. 12
KPM)

niezależnie od kwalifikacji wg. prawa
krajowego

Formy odpowiedzialności i okoliczności ją wyłączające

zgoda państwa
(art. 20)

Samoobrona
(art. 21)

środki odwetowe (art. 22)

Wyrok w sprawie fortu Naulila

Wyrok w sprawie statku Cysne

siła wyższa (art. 23)

konieczność
(*necessity/ distress*)
(art. 24 i 25)

Środki odwetowe (*countermeasures*) = represalia i retorsje

Wyrok w sprawie fortu Naulila

Wyrok w sprawie statku Cysne

wyłącznie przeciwko państwu -sprawcy

proporcjonalność

konieczność

wykorzystanie wszystkich innych dostępnych możliwości

jedynie przez czas naruszenia

w sposób umożliwiający zakończenie naruszenia

wezwanie do zaprzestania

notyfikacja decyzji o zastosowaniu środka/
propozycji negocjacji

Możliwość zastosowania nie dotyczy:

KNZ

ius cogens

prawo dyplomatyczne

prawa człowieka

prawo humanitarne

procedury rozstrzygania sporów

RETORSJE

REPRESALIA

Powołanie się na odpowiedzialność

JAK?

warunki dopuszczalności

notyfikacja (protest) art. 43 KPM

naruszenie pośrednie = ochrona dyplomatyczna

wyczerpanie drogi krajowej

Wyrok MTS w sprawie Nottebohma

Wyrok MTS w sprawie Barcelona Traction

KTO?

państwo dotknięte (art. 42 KPM)

zobowiązanie wobec tego państwa

wobec grupy państw

w sposób szczególny dotknęło tego państwa

radykałnie zmienia pozycję wszystkich państw

państwo inne niż dotknięte (art. 48 KPM)

wobec grupy państw i w celu ochrony wspólnego interesu

wobec społeczności międzynarodowej jako całości

utrata prawa: zrzeczenie / *acquiescence* (art. 45 KPM)

Metody pokojowego rozstrzygania sporów

OBOWIĄZEK POKOJOWEGO ROZSTRZYGANIA SPORÓW

SPÓR?

negocjacje

sądy
międzynarodowe

mediacja

arbitraż

*fact
finding*

dobrze usługi

koncyliacja

rozstrzyganie sporów
na forum organizacji
międzynarodowych

Art. 33 KNZ

Konwencja haska o pokojowym załatwianiu
sporów międzynarodowych z dnia 18
października 1907 roku

instrumenty regionalne: Pakt Ligi Państw Arabskich,
Pakt Bogotański z 1948 r., Akt końcowy KBWE z 1975 r.

Sądy międzynarodowe i systemy rozstrzygania sporów - klasyfikacja

podstawa działania?

stałe i *ad hoc*

zakres terytorialny: powszechne i regionalne

zakres jurysdykcji:

przedmiotowy : ogólne i wyspecjalizowane

podmiotowy: państwa, jednostki,

rationae iuris podstawa orzekania

Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości

podstawa działania: Karta Narodów Zjednoczonych + Statut MTS, Regulamin MTS

charakter powszechny

Zakres kompetencji:

- **podmiotowy:** wyłącznie państwa
- **przedmiotowy:** nieograniczony

podstawa orzekania: art. 38 Statutu MTS

podstawy jurysdykcji MTS

klauzula zawarta w umowie międzynarodowej

klauzula fakultatywna

forum prorogatum

umowa o poddaniu jurysdykcji

Postępowanie: jednoinstancyjne

możliwość wznowienia, wydania wyroku interpretacyjnego

WYROKI

wiązący charakter wyroków (z zastrzeżeniem art. 59 Statutu) z możliwością podjęcia dalszych działań przez RB ONZ

Rodzaje postępowań:

sporne

opinie doradcze: na wniosek ZO ONZ – w każdej kwestii

inne organy ONZ i organizacje

wyspecjalizowane – w kwestiach związanych z ich zakresem działalności

Międzynarodowy Trybunał Karny

sąd wyspecjalizowany, stały, o powszechnym zasięgu jurysdykcji

**zasada komplementarności i współpracy =
równoległa jurysdykcja karna**

Zakres podmiotowy jurysdykcji:
odpowiedzialność karna jednostek

podstawa działania:

Statut MTK (Statut Rzymski)

Elementy Definicji Zbrodni (art. 9 Statutu)

Reguły Procesowe i Dowodowe (art. 51 Statutu)

postępowanie

dwuinstancyjne,

3 tryby inicjowania:

Prokurator z urzędu. RB

ONZ, państwo- strona

zakres przedmiotowy jurysdykcji

zbrodnie ludobójstwa (art. 6 Statutu)

zbrodnie przeciwko ludzkości (art. 7 Statutu)

zbrodnie wojenne (art. 8 Statutu)

zbrodnie agresji (art. 9 Statutu)

+ przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości art. 70 Statutu

Rzymskiego (administration of justice)

podstawy jurysdykcji:

art. 12 Statutu – państwo obywatelstwa oskarżonego/na którego terytorium popełniono czyn jest stroną Statutu- warunek nie dotyczy zainicjowania postępowania przez RB ONZ

Europejski Trybunał Praw Człowieka

podstawa działania: EKPC wraz z protokołami dodatkowymi

charakter: regionalny, wyspecjalizowany, stały

skarga indywidualna (art. 34 EKPC) (osoby fizyczne, prawne, j. org, organizacje pozarządowe)

skarga międzypaństwowa (art. 33 EKPC)

opinie doradcze i pytania na wniosek Komitetu Ministrów Rady Europy (art. 47 EKPC) i opinie doradcze na wniosek „Highest courts and tribunals of a High Contracting Party” (PD 16)

postępowanie: jednoinstancyjne (ale możliwość odwołania do Wielkiej Izby), konieczność wyczerpania drogi krajowej, podstawowy skutek wyroku: odszkodowanie dla jednostki

Art. 1

Wysokie Układające się Strony zapewniają każdemu człowiekowi, podlegającemu ich jurysdykcji, prawa i wolności określone w Rozdziale I niniejszej Konwencji

zakres podmiotowy= każdy człowiek podlegający jurysdykcji

zakres przedmiotowy= prawa zawarte w EKPC i protokołach

zakres terytorialny= terytorium podlegające jurysdykcji – kwestia ekstraterytorialnego stosowania EKPC

Podstawa orzekania: EKPC i protokoły dodatkowe